

Opomnik za Vlado Republike Slovenije

O znanju in znanosti



ARISTOTEL

Metafizika

Vsi ljudje stremijo k vedenju, in sicer po svoji naravi. (984a 21)

[T]ako da če so potemtakem ljudje res začeli gojiti modrost prav zato, ker so skušali ubežati nevednosti, je očitno, da so zasledovali razumevanje stvari zaradi vedenja, ne pa zavaljo določene uporabnosti. To izpričuje tudi samo dogajanje: ko so bile namreč na razpolago skoraj vse stvari, ki so nujne tako za življenjsko lahkotnost kakor tudi za lepoto življenja, so začeli iskati takšne vrste mišljenja. Zatorej je razkrito, da te znanosti ne iščemo zaradi nobene druge koristi, temveč prav kakor trdimo, da je tisti človek svoboden, ki biva zaradi samega sebe in ne za nekoga drugega, tako tudi za to znanost trdimo, da je edina svobodna izmed znanosti: edino ta namreč biva zavaljo same sebe. (982b 11)

Pozorno spregledovanje resnice je z ene strani težavno, z druge strani pa lahko. Dokaz za to je, da je nihče ne more doseči v primerno vredni meri, a tudi ne v slehernem oziru zgrešiti[.] (993a 30)

Toda mišljenje, ki je samo po sebi, se nanaša na to, kar je samo po sebi najboljše, in mišljenje, ki je najbolj takšno, se nanaša na tisto, kar je najbolj takšno. Um pa misli samega sebe na osnovi udeležbe na predmetu mišljenja; um namreč postane mišljen s tem, da ga objame in da ga misli, tako da sta um in predmet mišljenja eno in isto. (1072b 14)

Protreptik (v Reale I)

Ukvarjanja z modrostjo in spoznavanjem si ljudje želijo zaradi njega samega; ni namreč mogoče po človeško živeti brez teh stvari. (380)

Nič čudnega ni torej, če se ne zdi, da bi modrost bila koristna ali da bi prinašala prednosti, saj ne trdimo, da je koristna, ampak da je dobra, ne da si jo je treba želeli zaradi česa drugega, ampak zaradi nje same. (385)



AVRELIJ

Stvari, iz katerih si sestavljen, so tri: telo, življenjski dih, um. Od teh ti prvi dve pripadata, ker moraš skrbeti zanju, samo tretja pa je zares tvoja. (v *Reale IV*, 113)



CICERO

To so največja vprašanja v filozofiji: merilo resnice in cilj dobrin; nihče ne more biti moder, kdor ne pozna bodisi načela spoznanja bodisi cilja želenja, tako da ne ve, od kod je treba odriniti ali kam je treba prispeti. (v *Reale III*, 436)



PLATON

Menon

In na kakšen način, Sokrat, boš preiskoval to, o čemer sploh ne veš, kaj je? Katero od stvari, ki jih ne veš, boš postavil predse in jo boš preiskoval? Ali celo, če predpostaviva, da boš slučajno nanjo naletel, kako boš vedel, da je to tisto, česar nisi vedel? (80d)

Država

Potemtakem reci, da je uzrtost Dobrega tisto, kar stvarjem, ki se spoznavajo, daje resnico, spoznavajočemu pa zmožnost (spoznave). Razumi, da je (To) vzrok védenja in resnice, kakor jo spoznavamo: četudi sta spoznanje in resnica tako lepa, boš imel prav, če boš imel To za nekaj drugega in še lepšega od tega dvojega. (508e)



DESCARTES

Meditacije

Že pred nekaj leti sem opazil, koliko lažnega sem v mladih letih dopuščal za resnično in kako dvomljivo je bilo vse, kar sem potlej postavil na ta temelj, opazil sem, da je zatorej nekoč v življenju treba do tal podreti vse in začeti znova od prvih temeljev, če hočem kdaj v znanostih dognati kaj trdnega in trajnega. (49)



HEGEL

Fenomenologija duha

Po tem, kaj je duhu dovolj, se da izmeriti velikost njegove izgube. (13)
Kdor išče le spodbudnost, kdor hlepi, da bo svojo pozemeljsko mnogovrstnost bivanja in misli ovil v meglo in nedoločno užival to nedoločno božanskost, naj pogleda, kje bo to našel; zlahka bo našel sredstva, da si bo kaj prisanzaril in se s tem šopiril. Filozofija pa se mora varovati tega, da bi hotela biti spodbudna. (14)

Sila duha je samo tolikšna kot njena izrazitev, njegova globina samo toliko globoka, kolikor si v svojem razlaganju upa iti v šir in se izgubiti. (14)

Znano sploh zato, ker je *znano*, ni *spoznano*. (29)

Znanstveno spoznavanje pa nasprotno terja, da se predaš življenju predmeta, ali, kar je isto, da imaš pred seboj in izrekaš njegovo notranjo nujnost. (40)*

Moramo biti prepričani, da ima resnično to naravo, da prodre, če je prišel njegov čas, in da se prikaže le, če je ta čas prišel, in zato se nikoli ne prikaže prezgodaj in ne najde še nezrelega občinstva[.] (49)

Kaže se, da za tako imenovanim zastorom, ki naj zakriva notranjost, ni vedeti nič, če mi ne gremo sami tja zadaj, prav zato, da bi bilo videno, kot da bi zadaj nekaj bilo, kar je mogoče videti. (96)*

Oris filozofije pravice

Kar je umno, to je dejansko; in kar je dejansko, to je umno. To prepričanje je skupno vsaki neobremenjeni zavesti in tudi filozofiji, in ta izhaja iz njega tako v obravnavi *duhovnega* kot *naravnega* univerzuma. (23)

Filozofija duha

Vse početje duha je zato le dojetje njega samega in cilj vsake resnične znanosti le ta, da duh v vsem, kar je na nebu in zemlji, spoznava samega sebe. (10)

[*Alles Tun des Geistes ist deshalb nur ein Erfassen seiner selbst, und der Zweck aller wahrhaften Wissenschaft ist nur der, daß der Geist in allem, was im Himmel und auf Erden ist, sich selbst erkenne.*]



LEBNIZ

Kaj je ideja?

Predvsem pa z imenom Ideja razumevam *nekaj, kar je v našem duhu*: sledovi torej, vtisnjeni v možganih, niso ideje; kajti po mojem je gotovo, da je duh nekaj drugega kot so možgani ali kak subtilnejši del možganske substance. (67)



WITTGENSTEIN

Traktat

Za odgovor, ki ga ne moremo izreči, tudi *ne moremo* izreči vprašanja. *Uganke* ni. Če sploh lahko zastavimo vprašanje, potem *lahko* nanj tudi odgovorimo. (165)



ARENDT

Vita activa

Kajti znanost je samo uresničila tisto, o čemer so ljudje sanjali, in je samo potrdila, da sanjam ni treba ostati fantazija. (4)

Kadar gre za relevantnost jezika, je politika nujno v igri; kajti ljudje so bitja, ki so nadarjena za politiko samo zato, ker so bitja, obdarjena z govorom. (6)

[I]zkazalo se je, da je človekovo strast do znanja mogoče potešiti samo tako, da — namesto da bi samo gledal — posega in dela poskuse s stvarmi, ki so delo njegovih rok. Ne gre za to, da bi izginil interes za resnico ali za védenje: prevladalo je prepričanje, da je resnico mogoče ugotoviti samo s poseganjem v stvari in ne z njihovim opazovanjem. (304)

Mišljenje je možno in gotovo tudi dejansko obstaja povsod, kjer ljudje živijo v pogojih politične svobode. Vendar samo tam. (338)



Gaston BACHELARD

Bistvena kompleksnost znanstvene filozofije

Vsaka znanstvena dejavnost, ne glede na njeno izhodišče, lahko polno prepriča, samo če zapusti osnovno območje: *če eksperimentira, mora sklepati [raisoner]; če sklepa, mora eksperimentirati.* (198)

Oblikovanje znanstvenega duha

Mnenje slabo *misli*; ono ne *misli*; mnenje *prevaja* potrebe v spoznanja. [...] Na mnenju ni mogoče ničesar utemeljiti: najprej ga je treba razdehati. Je prva ovira, ki jo je treba premagati. (14)

Znanstveni duh nam prepoveduje imeti mnenje o vprašanjih, ki jih ne razumemo, o vprašanjih, ki jih ne znamo jasno oblikovati. Probleme je treba predvsem znati postavljati. In, naj govore kar hočejo, v znanstvenem življenju se problemi ne postavljajo sami od sebe. [...] Za znanstveni duh je vsako spoznanje odgovor na neko vprašanje. Če vprašanja ni bilo, ni mogoče imeti znanstvenega spoznanja. Nič ni samoumevno. Nič ni dano. Vse je konstruirano. (14)



DELEUZE

Razlika in ponavljanje

Neka rešitev ima vselej toliko resnice, kolikor si je zasluži glede na problem, na katerega odgovarja, problem pa si zasluži tisto rešitev, ki mu pripada glede na *njegovo* lastno resnico ali napačnost, torej njegov lastni smisel. (258)

Problemi so preizkusi in selekcije. **Bistveno je to, da se v osrčju problemov vzpostavlja geneza resnice, produkcija resničnega v misli.** Problem je diferencialni element v misli, genetični element v resničnem. (262)

